

Szerkesztői jegyzet

Egy többnapos, népszerű és széles érdeklődésre számot tartó országos konferencián vagyok. Már több órája ülök egy hatalmas teremben, ahol több százán vagyunk. Hallgatom a tudásról, tanulásról, a különböző generációk digitális tanulási szokásairól, a mesterséges intelligencia alkalmazásáról szóló, újszerű megközelítésű előadásokat. Felsőoktatási intézmények, központi állami hivatalok innovátorai és digitális fejlesztéssel foglalkozó, piaci alapon működő cégek szakmai vezetői mutatják új tanulástámogató rendszereiket, melyeknek szinte mindegyike arra koncentrál, hogyan lehetne az osztályteremben a tanulási idő minden percét hatékonyan és eredményesen a tanulás érdekében felhasználni. Már az ötödik előadást hallgatom szünet nélkül. Egyre inkább süllyedek bele a székbe, hitetlenkedem, és fogom a fejem. Egyre nagyobb értetlenséggel hallgatom az újabbnál újabb programokat, a változatos motivációs, illetve visszajelzésre alapuló módszereket. Már-már szédítő a fejlesztési tempó. Mindez mégse nyugtáz le: egyre nagyobb aggodalommal szemlélem az oktatás mind szélesebb körére kiterjedő fejlesztői szándékot, hogy a tantermekben tanuló diák és tanár munkájának szinte minden mozzanatát különböző visszajelzésekre, korrekciós lehetőségekre építsék a céltudatos és eredményes tanulás érdekében. Hirtelen felvillan bennem egy évtizedekkel korábban olvasott novella, amelyben a munkahelyi feladatoktól és stressztől kimerült beteg egy orvostól kér gyógyulási tanácsot.

- Azt ajánlom, hogy naponta sétáljon egy keveset – mondta az orvos.
- Sétáljak? – kérdezte a beteg
- Igen.
- Hová sétáljak?
- Sehova. Csak úgy járkáljon. Az utcán.
- Melyik utcán? Ne haragudjon, nem értem.
- Bármelyik utcán. Amelyiken kedve tartja.
- Szóval, mondjuk naponta menjek el a piacig és vissza.
- Ne határozzon el semmit. Egyszerűen kószáljon.
- Nem lehet egyszerűen kószálni.¹

A novella azzal a groteszk terápiával zárul, hogy az orvos a „céltalan sétálás” ürügyén részletes útirányokat, időbeosztást tartalmazó tanácsokkal látja el beteget. Aki azzal búcsúzik el, hogy „Ha még egyszer elmondaná, doktor úr, én felírnám magamnak. És pontosan így fogom csinálni mindennap.” Vagyis egy olyan világot diagnosztizál, amelyben már nem

---

¹ Császár István: ...és más történetek. 1975. 139. o. (Séta)

lehet csak úgy, tét nélkül, céltalanul lézengeni. Mindig tudatosan, célirányosan kell lelkesedve cselekedni, vagy cselekedve lelkesedni. Szerintem ez emberellenes szándék. Az emberi pszichének szüksége van, akár tudatosan, akár tudattalanul arra, hogy bizonyos pillanatokban, órákban ne végezzen semmi hasznos eredményre vezető tevékenységet. Hanem csak úgy lazán és céltalanul legyen. Érzékelje a levegő hőmérsékletét, a nap sütését, a levelek suhogását, a körülötte lévő emberek mozgását vagy az egyedüllét hol vidám, hol szorongó pillanatait, de ne kelljen megfelelni semminek és senkinek.

Jól emlékszem, mennyire felszabadító volt számomra a '90-es évek közepén az a nap, amikor hivatalos úton egy csoport történelemtanárral Brüsszelbe látogattunk (a NATO-központ megtekintése céljával), és elhatároztam, hogy szabadnapot veszek ki. Nem teljesítek városnézési tervet, nem törődöm a turisták számára kötelezően megcsodálandó nevezetességekkel, a különböző műemlékekkel, hanem csak ott leszek a városban, ha tetszik, céltalanul. Egyik barátommal ezért leültünk a Brüsszel egyik jelképét jelentő *Pisilő kislány* szobor közelében egy sörözőbe. Kértünk egy-egy pohár innivalót a helyi különlegességből, és mindenféle tényleges cél nélkül néztük a városi forgatagot, egy-két szót váltottunk a személyzettel, a vendégekkel. Beszélgettünk, vitatkoztunk, harapnivalót kértünk, és süttettük magunkat a napon. Majd egy rövid séta után véletlenszerűen egy másik sörözőbe ültünk be, és folytattuk ugyanezt késő estig. Másnap aztán kipihenten és érdeklődéssel hallgattuk a NATO-parancsnokság tisztjeinek sokirányú és szakszerű tájékoztatását.

A konferencián a tömény előadások után picit menekülve törtettem ki a teremből. Az előtérben körülöttem oktatási innovációkat bemutató kiállítási anyagok zsúfoltan egymás mellett. Mindenhol értékesítő munkatársak mutatnak be különböző tanulást-tanítást támogató új eszközöket, platformokat, robotokat, játékokat, demonstrációs anyagokat, és AI-alapú innovációkat. Többször ismételve és hangsúlyozva, hogy ezek a fejlesztések miként és mennyiben tudják segíteni a pedagógusok eredményes tanítási tevékenységét. Amikor egy-egy standnál megálltam, és kételkedve hallgattam a termékbemutatókat, egyre nagyobb lelkesedéssel magyarázták nekem a fejlesztések segítő szándékát.

Az átfogó és széleskörű segítség hangsúlyozása felidézte bennem Schwajda György: *Himnusz* című szatírját, amelyben a szomszédok, vállalati munkatársak, állami hivatalnokok nyújtanak egy proletár családnak a társadalmi norma betartását célzó buzgó segítséget, ami azonban végül a főszereplők lelki megnyomorítását eredményezi. A darab zárójelenetében a főhős felesége így fogadja a kéretlen és érzéketlen segítőköt: „Kérem szépen! Kérem... énrajtam nem kell segíteni... énrajtam nem szabad segíteni... én egy buta ember vagyok... én nem értem, mi ebben a jó... az ilyen butákon nem érdemes segíteni... kérem, könyörgök mindenkinék! Tessék énrólam kimondani: Ez az asszony nem érdemi meg, hogy segítsenek rajta!... Tilos neki segíteni... Hallja? Tilos segíteni!”

A sok-sok új, a pedagógusi munkát segíteni hivatott taneszköz látványa belőlem is a dacos elutasítás reflexét hívta elő. Egyre inkább úgy érzem, hogy a sokféle, segítségnek szánt, újszerű tanulást/tanítást támogató fejlesztések (tankönyvek, munkafüzetek, feladatgyűjtemények, okostankönyvek, okostáblák az e-kréta különböző funkciói, a gamifikáció, az AI mind szélesebb körű és változatos alkalmazásai stb.) valójában betemetik, elnyomorítják a pedagógusokat. Akik persze évtizedeken keresztül maguk is igényelték a különböző taneszközöket a pedagógiai gyakorlatuk megújítása, a komfortosabb tanteremi munka érdekében. De az utóbbi években annyira felgyorsultak és elterjedtek az oktatás digitalizációjából következő technológiai változások, hogy egyre feldolgozhatatlanabbá váltak. Az oktatástechnológia 4.0-nál tart, míg a pedagógusok a 2.0-t is alig-alig tudták még befogadni. Egyre szélesebbé nyílik az olló a fejlesztői eredmények és a mindennapi gyakorlat között. Mindezek nyomán az új fejlesztéseket a végeken dolgozók már nem segítségként, hanem büntetésként élik meg. Ráadásul egyre több pedagógusban fogalmazódik meg az felismerés, hogy a tudásipar által önzetlenül felajánlott segítség mögött *a központi kontroll kiépítése*, a gondolatrendőrség terjeszkedése is felsejlik.

Kaposi József

